

สรุปผลการวิจัย อภิปรายและข้อเสนอแนะ

บทนี้จะกล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย สรุปผลการวิจัย การอภิปรายผลและข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลวิจัยไปใช้และการทำวิจัยในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานตามโครงการปรับปรุงโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กของกรมสามัญศึกษา
2. เพื่อศึกษาปัญหาในการดำเนินงานตามโครงการปรับปรุงโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กของกรมสามัญศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 3 กลุ่ม คือ
กลุ่มที่ 1 เจ้าหน้าที่กรมสามัญศึกษาได้แก่ บุคคลที่ดำรงตำแหน่งระดับหัวหน้าฝ่ายหัวหน้างาน และเจ้าหน้าที่ระดับผู้ปฏิบัติ สังกัดกองแผนงานและกองการมัธยมศึกษาที่เกี่ยวข้องกับโครงการปรับปรุงโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก จำนวน 10 คน
กลุ่มที่ 2 ผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการในระดับโรงเรียน ได้แก่ ครูใหญ่ จำนวน 9 คน ผู้ช่วยครูใหญ่ หรือผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ จำนวน 9 คน และครู-อาจารย์ที่เป็นกรรมการคัดเลือกนักเรียนที่ยากจนเพื่อยกเว้นเงินบำรุงการศึกษา จำนวน 9 คน รวมประชากรกลุ่มที่ 1 ทั้งหมด 27 คน
กลุ่มที่ 3 ครู-อาจารย์ทั้งหมดที่มีหน้าที่ปฏิบัติการสอนในโรงเรียน 9 โรงเรียน รวม 95 คน รวมประชากรที่ใช้ในการวิจัยทั้งสิ้น 132 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

2.1 แบบสัมภาษณ์ 2 ชุด และแบบสอบถาม 1 ชุด ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง

ชุดที่ 1 เป็นแบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้างใช้สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ของ
กรมสามัญศึกษา ลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการและคำถามแบบปลายเปิด มี 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 สถานภาพผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 สภาพการดำเนินงานตามโครงการปรับปรุงโรงเรียน

มัธยมศึกษาขนาดเล็ก

ตอนที่ 3 ปัญหาในการดำเนินงานตามโครงการปรับปรุงโรงเรียน

มัธยมศึกษาขนาดเล็กของกรมสามัญศึกษา

ชุดที่ 2 แบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง เพื่อใช้สัมภาษณ์ผู้บริหารและครู-
อาจารย์ที่เป็นกรรมการคัดเลือกนักเรียนที่ยากจนเพื่อยกเว้นเงินบำรุงการศึกษาในโรงเรียน

มัธยมศึกษาขนาดเล็ก ลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการและคำถามแบบปลายเปิด มี 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 สภาพการดำเนินงานตามโครงการของโรงเรียน

ตอนที่ 3 ปัญหาในการดำเนินงานตามโครงการของโรงเรียน

ชุดที่ 3 แบบสอบถามเพื่อใช้สอบถามครู-อาจารย์ในโรงเรียนมัธยมศึกษา
ขนาดเล็กเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า มี 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ปัญหาในการดำเนินงานตามโครงการของโรงเรียน

2.2 แบบวิเคราะห์เอกสารที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง
กับการดำเนินงานตามโครงการปรับปรุงโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กของกรมสามัญศึกษา

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์รวบรวมแบบสอบถามและเก็บ
ข้อมูลจากเอกสารด้วยตนเอง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และจากแบบสอบถามทำการ
วิเคราะห์โดยการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และนำเสนอ

เป็นตารางประกอบความเรียง ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสาร ทำการวิเคราะห์เนื้อหา และเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง

สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 สถานภาพของประชากร

1.1 ผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นเจ้าหน้าที่กรมสามัญศึกษาประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ลาก กองแผนงานและกองการมัธยมศึกษา โดยมีทั้งผู้ดำรงตำแหน่งหัวหน้าฝ่าย หัวหน้างาน นักวิชาการศึกษาและครูช่วยปฏิบัติราชการ ผู้ให้สัมภาษณ์เป็นชายมากกว่าหญิง อายุกระจาย ระหว่าง 30-50 ปีขึ้นไป ส่วนใหญ่มีอายุราชการ 16 ปีขึ้นไป และทำงานประจำในกรมสามัญศึกษาระหว่าง 6-10 ปี มีวุฒิตั้งแต่ปริญญาตรีขึ้นไป แต่ส่วนใหญ่วุฒิสสูงกว่าปริญญาตรี

1.2 ผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กประกอบด้วย อาจารย์ใหญ่ และผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ ส่วนใหญ่เป็นเพศชายมีอายุในช่วง 30-35 ปีขึ้นไป ระยะเวลาดำรงตำแหน่งผู้บริหารตั้งแต่ 1-5 ปี ส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี อาศัยอยู่บ้านพักครู ที่อยู่บ้านพักของตนเอง ส่วนใหญ่อยู่ห่างจากโรงเรียนประมาณ 5-15 กิโลเมตรและมีภูมิลำเนาเดิมทั้งในจังหวัดที่โรงเรียนตั้งอยู่และในจังหวัดใกล้เคียง

1.3 ผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นครู-อาจารย์ ซึ่งเป็นคณะกรรมการคัดเลือกนักเรียนยากจนเพื่อยกเว้นเงินบำรุงการศึกษา ส่วนใหญ่เป็นเพศชายมีอายุในช่วง 30-35 ปีขึ้นไป อายุราชการ 5-10 ปี ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งในโรงเรียนนั้น ๆ 6-10 ปี มีบ้านพักเป็นของตนเอง ซึ่งอยู่ทั้งในจังหวัดที่โรงเรียนตั้งอยู่และจังหวัดอื่น ๆ มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี และเป็นครูปฏิบัติการสอนวิชาแนะแนวมากที่สุด

1.4 ผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นครู-อาจารย์ที่ปฏิบัติการสอน มีทั้งเพศชาย และเพศหญิงจำนวนเท่า ๆ กัน โดยส่วนใหญ่มีอายุในช่วง 21-30 ปี อาศัยอยู่ในบ้านพักครู และบางส่วนอยู่บ้านพักส่วนตัว มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรีมากที่สุด และปฏิบัติการสอนอยู่ในโรงเรียนนั้น ๆ ตั้งแต่ 1-5 ปี โดยสอน 2-5 รายวิชา และมีจำนวนช่วงเวลาที่สอน 12-18 คาบต่อสัปดาห์

ตอนที่ 2 สภาพการดำเนินงานของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กที่รับนักเรียนได้ต่ำกว่าเป้าหมาย

2.1 ด้านการจัดสรรทรัพยากรให้แก่โรงเรียน กรมสามัญศึกษาได้มีการจัดสรรทรัพยากรให้แก่โรงเรียนที่อยู่ในโครงการเป็นกรณีพิเศษ โดยจัดเป็นเงินชดเชยเงินบำรุงการศึกษา จัดหนังสือให้นักเรียนยืมเรียน จัดสรรอัตราค่าจ้างครู-อาจารย์ให้แก่โรงเรียนโดยใช้เกณฑ์ $2X+2$ (X = จำนวนห้องเรียน) จัดสรรวัสดุ ครุภัณฑ์และอุปกรณ์การศึกษา โดยจัดอุปกรณ์การสอนวิชาอาชีวะมากที่สุด ซึ่งเป็นการจัดให้ตามที่โรงเรียนเสนอมา การจัดสรรงบประมาณให้ตามเป้าหมายของโครงการ และยังจัดหาเงินอุดหนุนจากแหล่งอื่น ๆ เพิ่มเติม ซึ่งส่วนใหญ่ได้มาจากภาคเอกชนโดยวิธีการหารายได้จากการเดินการกุศล นอกจากนั้นยังได้จัดสรรอาคารสถานที่ให้เป็นกรณีพิเศษ อันได้แก่ สนามกีฬา โรงฝึกงานและปรับปรุงบริเวณโรงเรียน

2.2 ด้านการส่งเสริมสนับสนุนในการปรับปรุงการสอนให้แก่โรงเรียน ส่วนใหญ่กรมสามัญศึกษาได้ใช้วิธีการจัดประชุมสัมมนา และฝึกอบรมภายในประเทศ มีการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน โดยจัดให้มีการนิเทศภายในโรงเรียน การจัดประชุมสัมมนา การจัดสื่อการเรียนการสอน และคู่มือครูให้แก่โรงเรียน นอกจากนั้นยังได้สนับสนุนให้โรงเรียนชักจูงชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของโรงเรียนโดยแนะกลวิธีการทำงานร่วมกันกับชุมชนและวิธีการประชาสัมพันธ์

2.3 ด้านการรณรงค์เพื่อให้นักเรียนเข้าเรียนต่อมากขึ้น โรงเรียนส่วนใหญ่ได้ใช้วิธีการประชาสัมพันธ์ให้นักเรียนประถมศึกษา ผู้ปกครองนักเรียนและผู้นำชุมชนได้ทราบและเข้าใจ นอกจากนั้นยังได้เดินทางไปแนะนำการศึกษาต่อให้แก่โรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่ในพื้นที่บริการส่วนในด้านการดำเนินงานของโรงเรียนได้จัดตั้งเป็นคณะกรรมการดำเนินงาน มีการประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนได้รู้จักและเชื่อถือโรงเรียนมากขึ้น โดยการพบปะผู้นำท้องถิ่น การจัดกิจกรรมเผยแพร่ผลงานของนักเรียน สำหรับมาตรการที่จะให้นักเรียนเข้าเรียนต่อมากขึ้นนั้น โรงเรียนได้จัดแผนการเรียนให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและจัดหาที่พักให้แก่นักเรียนได้พักภายในโรงเรียน

2.4 ด้านการประเมินฐานะผู้ปกครองนักเรียนเพื่อยกเว้นเงินบำรุงการศึกษา โรงเรียนส่วนใหญ่ได้จัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน โดยให้ออกไปตรวจเยี่ยมบ้านนักเรียน และมีการใช้แบบสอบถามในบางครั้ง ซึ่งแหล่งข้อมูลส่วนมากได้จากการสัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียนโดยตรง เพราะได้พบผู้ปกครองนักเรียนเกือบทุกคน อย่างไรก็ตามโรงเรียนส่วนใหญ่ได้มีการปรับปรุงวิธีการประเมินฐานะผู้ปกครองนักเรียนให้เหมาะสมในทุก ๆ ปี โดยการนำข้อมูลมาให้คณะกรรมการพิจารณาคัดเลือกนักเรียน เพื่อขออนุมัติในการยกเว้นเงินบำรุงการศึกษาต่อไปตามลำดับ

2.5 ด้านการจัดหนังสือสำหรับให้นักเรียนยืมเรียน โรงเรียนส่วนใหญ่ได้จัดซื้อหนังสือจากงบประมาณที่กรมสามัญศึกษาจัดสรรให้ นอกจากนั้นยังได้รับบริจาคจากแหล่งอื่น ๆ ด้วย และส่วนมากมีการให้นักเรียนยืมหนังสือเรียนได้ครบทุกคน มีบางโรงเรียนเท่านั้นที่ให้นักเรียนยืมหนังสือแบบหมุนเวียน แต่อย่างไรก็ตามโรงเรียนส่วนใหญ่ได้จัดหนังสือให้นักเรียนครบทุกรายวิชาและใช้วิธีการยืมหนังสือเรียนเป็นรายภาคเรียน

2.6 ด้านการจัดโรงเรียนตามแผนเต็มรูป โรงเรียนส่วนใหญ่จัดแผนการเรียนเป็น 2 แผน ได้แก่ แผนวิชาคณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ คหกรรม และแผนวิชาคณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ เกษตร และส่วนใหญ่ไม่ได้เปลี่ยนแปลงแผนการเรียนวิชาอาชีพเลย นอกจากนั้นโรงเรียนยังได้รับการจัดสรรอัตรากำลังครู-อาจารย์ไม่ครบตามเกณฑ์ โดยขาดครู-อาจารย์ในสายวิชาช่างอุตสาหกรรมมากที่สุด และขาดแคลนวัสดุ อุปกรณ์ปฏิบัติงานอุตสาหกรรมเช่นกัน ซึ่งโรงเรียนส่วนใหญ่ได้จัดหาเพิ่มเติมโดยการรับบริจาคบ้าง จัดหาซื้อเองบ้าง ส่วนงบประมาณที่ได้รับการจัดสรรนั้นยังไม่เพียงพอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านสาธารณูปโภค สิ่งก่อสร้าง และวัสดุครุภัณฑ์ต่าง ๆ ทั้งนี้เพราะส่วนใหญ่ยังขาดหอประชุมตามแบบของกรมสามัญศึกษาและขาดงบประมาณเพื่อปรับปรุงบริเวณโรงเรียน

2.7 ด้านการจัดแผนการเรียนและการบริหารหลักสูตร โรงเรียนส่วนใหญ่ได้มีการสำรวจความต้องการในด้านวิชาชีพของท้องถิ่นก่อน แล้วสำรวจความพร้อมของโรงเรียน สำรวจความสนใจ ความถนัดของนักเรียน ตามลำดับ แต่โรงเรียนส่วนใหญ่ได้จัดแผนการเรียนวิชาอาชีพของโรงเรียนมากกว่า อย่างไรก็ตามการสำรวจความต้องการของชุมชนนั้น โรงเรียนได้ใช้แบบสอบถามและสัมภาษณ์โดยตรง สำหรับการบริหารหลักสูตรให้

เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพนั้น โรงเรียนได้ใช้วิธีการส่งครู-อาจารย์ไปเข้ารับการอบรม สัมมนามากที่สุด นอกจากนั้นยังได้มีการบริการวัสดุ อุปกรณ์ และสถานที่ให้แก่ครู-อาจารย์ ผู้สอนด้วย

2.8 ด้านการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นและความสัมพันธ์กับชุมชนโรงเรียน ส่วนใหญ่ได้นำทรัพยากรท้องถิ่นมาเป็นอุปกรณ์การเรียนการสอน ยกเว้นการเชิญวิทยากร ท้องถิ่นมาช่วยฝึกทักษะทางวิชาอาชีพให้แก่นักเรียน และการส่งนักเรียนไปฝึกทักษะทาง วิชาอาชีพในสถานประกอบการนั้น ยังมีการปฏิบัติน้อยมาก ส่วนด้านการบริการชุมชนโรงเรียน ส่วนใหญ่ให้บริการซ่อมแซมวัสดุ ครุภัณฑ์ต่าง ๆ ให้กับชุมชนและการออกไปพัฒนาชุมชน นอกจากนั้นโรงเรียนยังได้ให้ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือโรงเรียนโดยการให้ทุนการศึกษาแก่นักเรียน และการบริจาคอุปกรณ์การเรียนการสอน เป็นต้น

2.9 ด้านการดำเนินงานของกรมสามัญศึกษา จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล จากเอกสารพบว่า กรมสามัญศึกษาได้จัดทำโครงการปรับปรุงโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก โดยบรรจุไว้ในแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 5 (พ.ศ.2525-2529) ของกรมสามัญศึกษาและ ได้แต่งตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบโครงการ 2 คณะ คือ คณะกรรมการอำนวยการ และ คณะกรรมการดำเนินงาน ซึ่งก่อนที่จะมีการดำเนินงานตามโครงการ กรมสามัญศึกษาได้มีการเชิญผู้บริหารโรงเรียนมาประชุมสัมมนาเพื่อหาแนวทางปฏิบัติ และในระหว่างการดำเนินงาน ตามโครงการ กรมสามัญศึกษาได้มีการประชุมผู้บริหารโรงเรียนเพื่อทำความเข้าใจในการ ดำเนินงานตามโครงการ นอกจากนี้ยังได้จัดสรรงบประมาณ วัสดุ ครุภัณฑ์ บุคลากร และอุปกรณ์ การศึกษา ตลอดจนอาคารสถานที่ให้แก่โรงเรียนในโครงการ และยังสามารถจัดทำโครงการขอ ความช่วยเหลือจากต่างประเทศ เพื่อให้ผู้บริหารโรงเรียนได้ไปศึกษาดูงานในต่างประเทศ นอกจากนี้ยังจัดทำโครงการผลิตสื่อการเรียนการสอนสำเร็จรูป โครงการระดมทรัพยากร จากภาคเอกชนเพื่อช่วยเหลือนักเรียนยากจน และจัดทำเอกสารเพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติให้ แก่โรงเรียนในโครงการอีกด้วย

2.10 ด้านการดำเนินงานของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก จากผล การวิเคราะห์ข้อมูล จากเอกสารพบว่า โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ได้มีการแต่งตั้ง คณะกรรมการแนะแนวออกไปรณรงค์ให้นักเรียนเข้าเรียนต่อมากขึ้น จัดทำเอกสารแนะแนว

การเข้าเรียนต่อ จัดทำจุลสารเผยแพร่ผลงานของนักเรียน นอกจากนี้ได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาคัดเลือกนักเรียนเพื่อยกเว้นเงินบำรุงการศึกษา และมีการจัดทำโครงการอาหารกลางวันให้แก่นักเรียน

ตอนที่ 3 ปัญหาในการดำเนินงานของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กที่รับนักเรียนได้ต่ำกว่าเป้าหมาย

3.1 ปัญหาในการดำเนินงานของกรมสามัญศึกษาจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่กรมสามัญศึกษาพบว่า ในด้านการจัดสรรทรัพยากรให้แก่โรงเรียนนั้น พบว่า มีปัญหาเกี่ยวกับกรมไม่สามารถจัดสรรอัตรากำลังครู - อาจารย์ให้ตรงตามที่โรงเรียนต้องการ เนื่องจากไม่มีบุคลากรไปบรรจุในโรงเรียนนั้น ๆ โรงเรียนส่วนใหญ่มักขอวัสดุ ครุภัณฑ์และอุปกรณ์การศึกษาไม่ตรงกับแผนการเรียนที่เปิดสอน และการจัดส่งวัสดุต่าง ๆ คังกล่าวเกิดการล่าช้าเกินไป จำนวนวัสดุ อุปกรณ์มีจำกัด ขาดแคลนค่านงงบประมาณแผ่นดิน ถึงแม้จะใช้จ่ายเงินอุดหนุนเพิ่มเติมแล้วก็ตาม แต่ไม่ค่อยได้รับความร่วมมือจากบุคคลหรือหน่วยงานอื่น ๆ นอกจากนี้ยังขาดการวางแผนที่ดีในเรื่องอาคารสถานที่ จึงทำให้โรงเรียนมีห้องเรียนไม่ได้สัดส่วนกับจำนวนนักเรียน สำหรับปัญหาด้านการส่งเสริมและสนับสนุนในการปรับปรุงการเรียนการสอนให้แก่โรงเรียนนั้น พบว่า กรมสามัญศึกษา ไม่สามารถดำเนินงานให้ความพร้อมและสมบูรณ์ตามที่ได้กำหนดไว้ เช่น ขาดบุคลากรค่านวิชาอาชีพ ขาดแคลนงบประมาณที่จะจัดทำสื่อการเรียนการสอน และปัญหาเกี่ยวกับชุมชนไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควร

3.2 ปัญหาในการดำเนินงานของผู้บริหารโรงเรียนและครู-อาจารย์ที่เป็นกรรมการคัดเลือกนักเรียนยากจนเพื่อยกเว้นเงินบำรุงการศึกษา พบว่า มีปัญหาด้านต่าง ๆ ดังนี้คือ ด้านการรณรงค์ให้นักเรียนเข้าเรียนต่อมากขึ้นนั้นมีปัญหา ผู้ปกครองนักเรียนไม่เห็นความสำคัญของการศึกษา มีค่านิยมส่งนักเรียนเข้าเรียนต่อในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ในเมืองมากกว่า และจำนวนนักเรียนในพื้นที่บริการมีน้อย ด้านการประเมินฐานะ ผู้ปกครองนักเรียนมีปัญหในเรื่องจำนวนนักเรียนที่ขอยกเว้นเงินบำรุงศึกษามีจำนวนมากกว่าจำนวนที่กำหนดไว้ และผู้ปกครองนักเรียนไม่ให้ข้อมูลที่เป็นจริง ด้านการจัดหนังสือให้นักเรียนยืมเรียนมีปัญหหนังสือชำรุดสูญหายเป็นจำนวนมาก และบางรายวิชามีการเปลี่ยนแปลงหนังสือบ่อยครั้ง ด้านการจัดโรงเรียนตามแผนเต็มรูปมีปัญหากลการเปิดรับนักเรียนได้ไม่ครบตามแผนที่กรมสามัญศึกษากำหนด

และครู-อาจารย์สอนไม่ตรงตามรายวิชาที่เรียนมาหรือสอนมารายวิชาเกินไป ด้านการจัดแผนการเรียนและการบริหารหลักสูตรพบปัญหาครู-อาจารย์ไม่มีความรู้ในสาขาวิชาที่สอน และโรงเรียนขาดวัสดุอุปกรณ์การศึกษาที่จำเป็นสำหรับการเรียนการสอนและด้านการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นและความสัมพันธ์กับชุมชนมีปัญหาโรงเรียนไม่สามารถนำทรัพยากรจากชุมชนมาเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนได้ เพราะวิทยากรด้านวิชาชีพในท้องถิ่นมีน้อยไม่ค่อยมีสถานประกอบการด้านวิชาชีพให้นักเรียนฝึกทักษะประกอบกับชุมชนไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควร

3.3 ปัญหาในการดำเนินงานของโรงเรียนตามความคิดเห็นของครู-อาจารย์ที่ปฏิบัติการสอนในโรงเรียนพบว่า มีปัญหาในด้านต่าง ๆ ดังนี้คือ ด้านการรณรงค์ให้นักเรียนเข้าเรียนต่อมากขึ้น มีปัญหาผู้ปกครองไม่นิยมส่งนักเรียนเข้าเรียนต่อเพราะภาวะการว่างงานของผู้ที่จบการศึกษาสูงมีมาก และผู้ปกครองนักเรียนต้องใช้แรงงานเด็กช่วยเหลืองานในบ้าน ด้านการประเมินฐานะผู้ปกครองนักเรียนมีปัญหาคือได้รับข้อมูลที่ไม่วางใจหรือไม่สมบูรณ์จากผู้ปกครองและผู้ปกครองไม่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลที่แท้จริง ด้านการจัดหนังสือให้นักเรียนยืมเรียนมีปัญหาเกี่ยวกับงบประมาณจัดซื้อหนังสือขาดหายและซ่อมแซมหนังสือที่ชำรุดไม่เพียงพอ ด้านการจัดโรงเรียนตามแผนเดิมพบว่า ปัญหา วัสดุ อุปกรณ์การศึกษาที่โรงเรียนได้รับการจัดสรรจากกรมสามัญศึกษาไม่เพียงพอ และขาดวัสดุฝึกงานตามแผนการเรียนวิชาอาชีพ ด้านการจัดแผนการเรียนและการบริหารหลักสูตรมีปัญหานักเรียนไม่มีโอกาสฝึกทักษะทางวิชาชีพในสถานประกอบการและไม่มีโอกาสเลือกเรียนวิชาอาชีพตามที่ตนถนัดและสนใจ ด้านการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นและความสัมพันธ์กับชุมชนพบว่า เศรษฐกิจของชุมชนเป็นข้อจำกัดในการจัดหาทุนเพื่อสนับสนุนกิจกรรมการเรียนการสอนของนักเรียนและนักเรียนไม่สามารถไปฝึกทักษะในแหล่งประกอบการได้เนื่องจากการคมนาคมไม่สะดวก

3.4 ปัญหาในการดำเนินงานตามโครงการปรับปรุงโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กของกรมสามัญศึกษา จากการวิเคราะห์เอกสารพบว่า มีปัญหาด้านการขาดแคลนบุคลากรที่จะไปสอนโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ครู-อาจารย์ที่สอนวิชาอาชีพและงบประมาณเนื่องจากงบประมาณแผ่นดินประมาณร้อยละ 72 ต้องจ่ายเป็นเงินเคื่อน จึงทำให้งบประมาณด้านอื่น ๆ ไม่เพียงพอ นอกจากนี้ยังมีปัญหาเจ้าหน้าที่กรมสามัญศึกษาและศึกษานิเทศก์เขตไม่สามารถเดินทางไปให้การนิเทศติดตามและประเมินผลให้แก่โรงเรียนได้ทั่วถึงเพราะขาดแคลน

งบประมาณและการคมนาคมไม่สะดวก และโรงเรียนไม่ได้รับการปรับปรุงตามโครงการเท่าที่ควร โรงเรียนไม่สามารถรับนักเรียนได้ตามแผนที่กรมสามัญศึกษากำหนดไว้ และโรงเรียนขาดแคลนน้ำดื่มมาใช้ทำให้เกิดผลกระทบต่อการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนเป็นอย่างมาก

การอภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยมีประเด็นสำคัญที่จะให้นำมาอภิปราย ดังนี้

1. ด้านการจัดสรรทรัพยากรให้แก่โรงเรียน ซึ่งจากผลการวิจัยพบว่า กรมสามัญศึกษาได้มีการจัดสรรทรัพยากรให้แก่โรงเรียนที่อยู่ในโครงการเป็นกรณีพิเศษ โดยจัดเป็นเงินอุดหนุนเงินบำรุงการศึกษา ซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์และแนวทางการดำเนินงานตามโครงการปรับปรุงโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ส่วนการจัดสรรอัตราค่าจ้างครู-อาจารย์ให้แก่โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ในโครงการเป็นกรณีพิเศษซึ่งใช้เกณฑ์ $2x + 2$ ($x =$ จำนวนห้องเรียน) ถือว่าเป็นการให้ความเสมอภาคในการจัดสรรทรัพยากรให้แก่โรงเรียน นอกจากนั้นการจัดสรรวัสดุครุภัณฑ์และอุปกรณ์การศึกษาให้โดยจัดเป็นอุปกรณ์การสอนวิชาชีพมากที่สุด และจัดให้ตามที่โรงเรียนเสนอมาตามความจำเป็น ซึ่งเป็นการเน้นให้อุปกรณ์ด้านวิชาชีพเป็นการเหมาะสมแล้ว เพราะนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กส่วนใหญ่เมื่อจบการศึกษาแล้วไม่สนใจเรียนต่อและการที่ให้โรงเรียนขอวัสดุและอุปกรณ์ที่จำเป็นจึงถูกต้องตามสภาพที่เป็นจริงเพราะโรงเรียนเป็นผู้ที่ทราบว่าวัสดุอุปกรณ์ชิ้นใดจำเป็นและสอดคล้องกับสภาพของโรงเรียน ด้านงบประมาณกรมสามัญศึกษาได้จัดสรรให้ตามเป้าหมายของโครงการตามสภาพสถานที่ตั้งของโรงเรียน ขนาด จำนวนห้องเรียนและการดำเนินงานของโรงเรียน นอกจากนั้นกรมยังได้มีการจัดหาเงินอุดหนุนจากแหล่งอื่น ๆ เพิ่มเติมโดยได้จากภาคเอกชนหรือได้จากมูลนิธิมากที่สุด

แต่อย่างไรก็ดี จากผลการวิจัยพบปัญหาเกี่ยวกับการจัดสรรทรัพยากรให้แก่โรงเรียนโดยกรมสามัญศึกษาไม่สามารถจัดสรรอัตราค่าจ้างครู-อาจารย์ให้ตรงตามสาขาวิชาที่โรงเรียนต้องการ เนื่องจากไม่สามารถหาบุคลากรไปบรรจุในโรงเรียนเหล่านั้น อาจเป็นเพราะว่าโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ส่วนใหญ่อยู่ห่างไกลชุมชนและอยู่ในท้องถิ่นทุรกันดาร

การคมนาคมไม่สะดวก จึงไม่มีใครต้องการไปบรรจุในโรงเรียนนั้น ๆ หรือถึงแม้จะได้
 บรรจุในโรงเรียนแล้วก็ตามยังต้องการที่จะขอย้ายไปอยู่โรงเรียนอำเภอหรือจังหวัด ซึ่งผู้วิจัย
 ได้ไปพบด้วยตนเองในระหว่างเดินทางไปเก็บรวบรวมข้อมูลว่า ครูสตรีคนหนึ่งจะต้องเดินทาง
 จากบ้านพักของตนด้วยรถจักรยานยนต์ไปตามถนนราดยาง 13 กิโลเมตร แล้วเดินทางต่อไป
 ยังโรงเรียนซึ่งเป็นถนนลูกรังอีก 9 กิโลเมตร ซึ่งในฤดูฝนการเดินทางจะลำบาก ดังนั้นครู
 คนนี้จะต้องเดินทางไปกลับวันละ 44 กิโลเมตร ปัญหาดังกล่าวนี้จึงมีความสอดคล้องกับปัญหาที่
 เอกวิทย์ ณ ถลาง (2530 : 12) ได้กล่าวไว้ว่า "กำลังครูของกรมสามัญศึกษา 90,000
 คนขอย้ายปีละ 15,000-16,000 คน สามารถย้ายได้ 3,000 คน โดยเฉพาะวุฒิคณิตศาสตร์
 วิทยาศาสตร์ คุณภาพโรงเรียนมัธยมก็กระทบกระเทือนด้วย เรื่องสวัสดิการและสวัสดิภาพ
 เพราะเกิดความเปรียบเทียบอย่างเรื่องความสุขสบายระหว่างเมืองกับชนบทตลอดมา ซึ่ง
 เป็นตัวประกอบสำคัญทำให้โรงเรียนมัธยมขาดแคลนครูอย่างมาก โดยเฉพาะโรงเรียนมัธยม
 ศึกษาขนาดเล็กในชนบทห่างไกล" ส่วนปัญหาที่โรงเรียนมักขอวัสดุ ครุภัณฑ์ และอุปกรณ์การ
 ศึกษาโดยที่ไม่ได้เปิดแผนการเรียนนั้น ๆ เนื่องด้วยทางโรงเรียนอาจไม่มีการสำรวจความ
 ต้องการด้านวัสดุ ครุภัณฑ์ อุปกรณ์การศึกษาก่อนเปิดแผนการเรียน จึงทำเรื่องขอวัสดุ ครุภัณฑ์
 ต่าง ๆ ตามที่กรมสามัญศึกษาจัดสรรไว้ให้โดยไม่คำนึงถึงประโยชน์ของการนำไปใช้จึงก่อให้เกิด
 ปัญหาความสูญเปล่าตามมา ยกตัวอย่างเช่น โรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคใต้ที่มีนักเรียนนับถือ
 อิสลามแต่ได้รับอุปกรณ์การศึกษาที่เป็นเครื่องคอนทามูเป็นต้น อย่างไรก็ตามบางโรงเรียนที่ได้
 ขอวัสดุ ครุภัณฑ์และอุปกรณ์การศึกษาไปแล้วปรากฏว่ากรมสามัญศึกษาได้จัดส่งไปให้ล่าช้าไม่ทัน
 ใช้เมื่อเปิดภาคเรียนแล้ว อาจเป็นเพราะว่าระบบบริหารการศึกษาอยู่ในระบบราชการที่มีขั้นตอน
 การปฏิบัติงานยุ่งยากซับซ้อนขาดความคล่องตัวและมีความเฉื่อยชาในการทำงานเพราะมีสายงาน
 มาก ดังเช่น อรุณ วัชรธรรม (2526 : 80) ได้กล่าวถึงระบบราชการว่า "ยึดถือระเบียบ
 แบบแผนจนเกินไป โดยไม่คำนึงถึงเหตุผลและความเหมาะสม" และ "วิธีการทำงานของราชการ
 ที่ล่าช้าจนเกินควร"

นอกจากนั้นยังมีปัญหาเรื่องวัสดุ ครุภัณฑ์ และอุปกรณ์การศึกษามีจำนวนจำกัด ก็
 คงเป็นผลมาจากงบประมาณด้านนี้ได้รับการจัดสรรน้อย ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในตอนต้น ๆ และ
 งบประมาณแผ่นดินที่จัดสรรให้แก่โรงเรียนมีจำนวนจำกัด ซึ่งถ้าพิจารณาถึงอัตราส่วนที่โรงเรียน
 มัธยมศึกษาขนาดเล็กได้รับการจัดสรรงบประมาณแล้วจะเห็นว่าอยู่ในอัตราส่วนค่อนข้างสูงทั้งงบ

ลงทุนและงบประมาณ เพราะในระยะหลังนี้ ได้มีความพยายามเร่งปรับปรุงโรงเรียน
มัธยมศึกษาขนาดเล็กหรือโรงเรียนมัธยมศึกษาในระดับตำบลมากขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาแห่งชาติ, 2530 : 175) แต่งบประมาณที่กรมสามัญศึกษาจัดสรรให้ยังไม่เพียงพอ
อยู่นั่นเอง ทางโรงเรียนจึงได้จัดหาเงินอุดหนุนเพิ่มเติมโดยการขอบริจาคจากภาคเอกชน
แต่ก็พบปัญหาที่บุคคลหรือหน่วยงานอื่น ๆ ไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควร ทั้งนี้เนื่องจาก
ประชาชนส่วนใหญ่ในท้องถิ่นที่โรงเรียนตั้งอยู่เป็นเกษตรกรที่มีฐานะยากจน ไม่สามารถ
บริจาคเงินให้แก่โรงเรียนได้ ประกอบกับการขาดการประสานงานกับหน่วยราชการอื่น ๆ
จึงทำให้ไม่ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานดังกล่าว ซึ่งการประสานงานเช่นนี้ถือว่าเป็นการ
ประสานแบบสมัครใจที่ทำให้เกิดปัญหาดังเช่น สมพงษ์ เกษมสิน (2526 : 160) กล่าวไว้ว่า
"การประสานงานโดยความสมัครใจเช่นนี้ไม่เพียงพอที่จะให้เกิดการปฏิบัติงานที่ดีได้ ดังนั้น
จึงกล่าวได้ว่าปัญหาการประสานงานนี้เป็นปัญหาค้างเค็มของการบริหารงาน" ส่วนด้านการ
จัดสรรอาคารสถานที่ให้แก่โรงเรียนนั้น ปัญหาเกิดจากขาดการวางแผนที่ดีของหน่วยงานที่
เกี่ยวข้อง ทำให้เกิดปัญหาที่ตั้งของโรงเรียนไม่เหมาะสม เช่น ขาดแคลนแหล่งน้ำ เป็นต้น
ซึ่งถือว่าเป็นปัญหาดังแต่เริ่มดำเนินการโดยขาดการรวบรวมข้อมูลที่ถูกต้อง โดยในหลักการ
จัดตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษาใหม่นั้น กรมสามัญศึกษาจะใช้ข้อมูลของจังหวัดบางครั้งอาจจะไม่
ถูกต้องหรือครบถ้วน ทำให้การวางแผนเรื่องอาคารสถานที่ของโรงเรียนไม่ดีเท่าที่ควร ดังเช่น
สนานจิตร สุคนธ์ทรัพย์ (2524 : 83) ได้กล่าวถึงปัญหาการวางแผนที่เกิดจากข้อจำกัดว่า
"ขาดข้อมูลในการวางแผนในรูปต่าง ๆ เช่น ในหน่วยงานวางแผนไม่มีการรวบรวมข้อมูล ใช้
ระบบข้อมูลกลาง เช่น จากสำนักงานสถิติแห่งชาติ ทำให้ข้อมูลไม่ทันสมัย หรือไม่อยู่ในรูปแบบ
ที่ต้องการภายในระยะเวลาที่ต้องการ สำหรับหน่วยงานที่สำรวจข้อมูลเองบางครั้งข้อมูลที่
ไม่น่าเชื่อถือ" เป็นต้น

ด้านการส่งเสริมสนับสนุนในการปรับปรุงการเรียนการสอนให้แก่โรงเรียน ซึ่งผล
การวิจัยพบว่า กรมสามัญศึกษาได้ใช้วิธีการจัดประชุมสัมมนาและฝึกอบรมภายในประเทศมากที่สุด
และนอกจากนี้ยังจัดให้ผู้บริหารโรงเรียนได้ไปรับการฝึกอบรมในต่างประเทศอีกด้วย และการ
ปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนให้แก่ครู-อาจารย์ได้มีการจัดการนิเทศภายในโรงเรียนมาก
ที่สุด และจัดประชุมสัมมนา จัดสื่อการสอน คู่มือครูให้แก่โรงเรียน นอกจากนั้นยังได้กำหนดกลวิธี
การทำงานให้โรงเรียนเพื่อเป็นการสนับสนุนให้โรงเรียนชักจูงชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการ

ดำเนินงานของโรงเรียนอีกด้วย

อย่างไรก็ตามจากผลการวิจัย พบว่า ด้านการส่งเสริมสนับสนุนในการปรับปรุงการเรียนการสอนให้แก่โรงเรียนนั้น มีปัญหาที่กรมสามัญศึกษาไม่สามารถดำเนินงานให้มีความพร้อมและสมบูรณ์ตามแนวปฏิบัติที่ได้กำหนดไว้ เช่น ไม่สามารถจัดสรรบุคลากรด้านวิชาชีพให้แก่โรงเรียนได้ เป็นเพราะกรมสามัญศึกษามีอัตราบรรจุครู-อาจารย์ให้ แต่ไม่มีครูไปบรรจุหรือสมัครสอบในสาขาวิชาตามที่โรงเรียนต้องการ ซึ่งสอดคล้องกับปัญหาในการจัดการของโรงเรียนในชนบทที่ ฮิลตัน (Hilton, 1949 : 10-13) กล่าวว่า "โรงเรียนในชนบทเป็นโรงเรียนที่ไม่สามารถดึงดูดและยึดเหนี่ยวครูที่มีคุณภาพได้" และสอดคล้องกับแนวความคิดของ วิจิตร ศรีสอาน (2527 : 22) ว่าปัญหาทางการศึกษาเร่งด่วนคือ ปัจจัยที่สำคัญที่จะเกื้อกูลให้เกิดคุณภาพให้แก่ คุณภาพของบุคลากร จำนวนวัสดุ อุปกรณ์และเครื่องอำนวยความสะดวก ได้เข้ามาสนับสนุนเพื่อช่วยจัดการศึกษาให้ได้คุณภาพ" ส่วนการสนับสนุนให้โรงเรียนชักจูงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของโรงเรียน ก็ไม่สามารถดำเนินการได้ดี ถึงแม้กรมสามัญศึกษาจะกำหนดเป็นแนวปฏิบัติให้โรงเรียนปฏิบัติและให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนแล้วก็ตาม ซึ่งผลวิจัยข้อนี้สอดคล้องกับผลวิจัยของจากรุวรรณ วัฒนกุล (2526 : 110) ที่พบว่า "ประชาชนไม่เห็นความสำคัญของโรงเรียนและไม่สนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน" ปัญหาอีกประเด็นหนึ่งที่ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์และได้ข้อมูลจากโรงเรียนพบว่า เมื่อโรงเรียนขอเก็บเงินจากผู้ปกครองนักเรียนที่ยืมเครื่องมือจัดค้ายาฆ่าแมลงคนละ 1 บาท เพื่อเก็บไว้เป็นค่าใช้จ่ายสำหรับเป็นค่าซ่อมแซมเมื่อเครื่องมือชำรุด ปรากฏว่าผู้ปกครองนักเรียนไม่มาขอยืมเครื่องมือและไม่ให้ความร่วมมือเกี่ยวกับกิจกรรมของโรงเรียนอีกเลย จะพบเห็นอยู่เสมอในการพัฒนาชุมชนของประเทศไทยว่าประชาชนในชนบทไม่ชอบพึ่งตนเองและชอบรับสิ่งของที่ได้มาด้วยวิธีการที่ง่าย ๆ (ดิเรก ฤกษ์ทราย, 2527 : 194)

3. การดำเนินงานของผู้บริหารโรงเรียน และครู-อาจารย์ที่เป็นกรรมการคัดเลือกนักเรียนยากจนเพื่อยกเว้นเงินบำรุงการศึกษา ในด้านการรณรงค์ให้นักเรียนเข้าเรียนต่อมากขึ้น ซึ่งจากผลการวิจัยพบว่า ทั้งผู้บริหารโรงเรียนและครู-อาจารย์ที่เป็นกรรมการฯ ได้ใช้วิธีการประชาสัมพันธ์ให้นักเรียนประถมศึกษา ผู้ปกครองนักเรียนและผู้นำชุมชนได้ทราบมากที่สุด และได้เดินทางไปแนะนำแนวการศึกษาต่อให้แก่โรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่ในพื้นที่บริการ นอกจากนี้

ในการดำเนินงานของโรงเรียน ได้มีการตั้งคณะกรรมการขึ้นเพื่อออกไปประชาสัมพันธ์ ให้ชุมชนได้รู้จักและมีความเชื่อถือ ศรัทธาโรงเรียน สำหรับการจัดแผนการเรียนก็ได้จัดให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนมากที่สุด และจัดกิจกรรมเผยแพร่ผลงานของนักเรียน ซึ่งในการดำเนินงานดังกล่าวสอดคล้องกับยุทธวิธีการรณรงค์เพื่อเข้าเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษา ดังที่พยุ่งศักดิ์ สันเทศ (2529 : 49-51) ให้แนวคิดไว้ว่า "การส่งครู-อาจารย์ออกไปเยี่ยมเยียนถึงบ้านนักเรียนประถมศึกษา เพื่อพูดคุยซักถามทำตัวให้สนิทสนมกับผู้ปกครองและนักเรียนเหล่านั้น ต่อจากนั้นก็สอดแทรกการแนะแนวการเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษา เพื่อให้เห็นความสำคัญของการศึกษาและถ้าสามารถนำครู-อาจารย์โรงเรียนประถมศึกษาในชุมชนนั้น ๆ ร่วมไปพูดคุยชี้แจงด้วยก็เป็นสิ่งที่ดีให้เกิดผลสัมฤทธิ์สูงสุดได้" สำหรับการจัดแผนการเรียนให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนนั้น สอดคล้องกับมาตรการเกี่ยวกับการดำเนินงานทำได้ระบุไว้ในแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 5 (พ.ศ.2525-พ.ศ.2529) อย่างชัดเจนว่าระดับมัธยมศึกษาได้มีการเลือกวิชาที่หลักสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น สำหรับการจัดกิจกรรมเผยแพร่ผลงานของนักเรียน นับว่าเป็นวิธีการประชาสัมพันธ์ที่ได้ผลคือวิธีหนึ่งซึ่งจะช่วยผู้ปกครองเห็นความสำคัญของการศึกษา

แต่อย่างไรก็ตามค่านิยมการรณรงค์ให้นักเรียนเข้าเรียนต่อมากขึ้นนั้น จากผลการวิจัยพบปัญหาว่าผู้ปกครองนักเรียนไม่เห็นความสำคัญของการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ สิปปนนท์ เกตุทัต (2527 : 11) ที่ว่า "ได้มีการวิจัยหลายครั้งที่พบว่าพ่อแม่ผู้ปกครองเห็นว่าเมื่อเรียนในชั้นมัธยมศึกษาจบแล้วต้องกลับไปทำงานที่บ้านเหมือนเดิม เพราะฉะนั้นจึงไม่สนับสนุนให้เรียนในระดับมัธยมศึกษา โดยเฉพาะพ่อแม่ที่เป็นเกษตรกรชาวนา ชาวไร่ ไม่เห็นความจำเป็นในเรื่องนี้เลย" ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้ปกครองนักเรียนจึงไม่ค่อยสนับสนุนให้บุตรหลานที่เรียนจบชั้นประถมศึกษาแล้วเข้าศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษา แต่มีบางส่วนที่ยังต้องการให้บุตรหลานศึกษาต่อ ก็มีกนิยมส่งเข้าเรียนในโรงเรียนใหญ่ในเมืองมากกว่า ซึ่งมีคุณภาพในการจัดการศึกษามากกว่าโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กในระดับตำบลที่ขาดความพร้อมทั้งค่านิยม อาคารสถานที่ และวัสดุ ครุภัณฑ์ต่าง ๆ เป็นเหตุให้ผู้ปกครองนักเรียนขาดความศรัทธาในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ข้อค้นพบนี้ตรงกับผลการวิจัยของกรมสามัญศึกษา (กรมสามัญศึกษา, 2521: 26) ที่พบว่า "ผู้ปกครองไม่นิยมส่งบุตรหลานไปเรียนในโรงเรียนมัธยมประจำตำบล เพราะไม่มีความพร้อมประกอบกับในแต่ละปีโรงเรียนมัธยมใน

ระคับอำเภอและจังหวัดขยายจำนวนนักเรียนโดยไม่มีข้อจำกัดด้วย" ซึ่งปัญหาดังกล่าวนี้ได้ก่อให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมาอีกมากมาย เช่น โรงเรียนมัธยมศึกษาระดับตำบลมีจำนวนนักเรียนน้อยกว่าที่กรมสามัญศึกษากำหนดไว้ และไม่สามารถเปิดแผนการเรียนตามที่ควรจะเป็นได้ก็เป็นต้น

4. ในการดำเนินงานของโรงเรียนในด้านการประเมินฐานะผู้ปกครองเพื่อยกเว้นเงินบำรุงการศึกษา ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนและครู-อาจารย์ที่เป็นกรรมการคัดเลือกนักเรียนยากจนเพื่อยกเว้นเงินบำรุงการศึกษา ส่วนใหญ่มีการปฏิบัติตรงกัน กล่าวคือ ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานและให้คณะกรรมการออกไปตรวจเยี่ยมบ้านนักเรียน ในการรวบรวมข้อมูลใช้แบบสอบถามและสัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียนซึ่งส่วนใหญ่พบผู้ปกครองให้ครบทุกคนและโรงเรียนได้มีการปรับปรุงวิธีการประเมินฐานะผู้ปกครองนักเรียนให้เหมาะสมในทุก ๆ ปี จะเห็นได้ว่าวิธีการดำเนินงานดังกล่าวทำให้ได้ข้อมูลที่แท้จริงเพื่อนำมาประกอบการพิจารณาคัดเลือกนักเรียนในการยกเว้นเงินบำรุงการศึกษาที่เป็นธรรมและให้ความเสมอภาคแก่นักเรียนทุกคน เพราะกรรมการได้ไปพบเห็นสภาพความเป็นอยู่ของนักเรียนอย่างแท้จริง

แต่จากผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของโรงเรียนในด้านการประเมินฐานะผู้ปกครองเพื่อยกเว้นเงินบำรุงการศึกษา พบปัญหามีจำนวนนักเรียนที่ขอยกเว้นเงินบำรุงการศึกษามากกว่าที่กำหนดไว้ สาเหตุอาจเป็นเพราะว่า ผู้ปกครองนักเรียนส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรมฐานะยากจนไม่สามารถส่งบุตรหลานเข้าเรียนต่อได้ จึงต้องการยกเว้นเงินบำรุงการศึกษากันทุกคน ปัญหาที่ทำให้โรงเรียนได้พยายามหาแนวทางปฏิบัติที่ดีที่สุดเช่นให้ยกเว้นเงินบำรุงการศึกษา 100% แล้วโรงเรียนหาเงินชดเชยเอง หรือให้นักเรียนจับคู่กันผลัดเปลี่ยนกันชำระเงินบำรุงการศึกษาคนละภาคเรียน แต่ในการทำเช่นนั้นก็มีปัญหาเมื่อคนใดคนหนึ่งออกกลางคัน อย่างไรก็ตามยังมีปัญหาอีกด้านหนึ่งคือ มีผู้ปกครองนักเรียนบางคนมีฐานะพอที่จะส่งบุตรหลานเข้าเรียนต่อได้แต่ไม่ให้ข้อมูลที่แท้จริง จึงทำให้เกิดความยากลำบากในการพิจารณาคัดเลือกนักเรียนเพื่อยกเว้นเงินบำรุงการศึกษา เพราะผู้ปกครองนักเรียนที่พอมีฐานะมีความต้องการได้รับการยกเว้นเหมือนคนอื่น ๆ เช่นกัน

5. ด้านการจัดหาหนังสือให้นักเรียนยืมเรียน ซึ่งผลจากการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนและครู-อาจารย์ที่เป็นกรรมการคัดเลือกนักเรียน เพื่อยกเว้นเงินบำรุงการศึกษา ได้ดำเนินงานที่ตรงกัน กล่าวคือ ส่วนใหญ่ได้จัดซื้อหนังสือจากงบประมาณที่กรมสามัญศึกษาจัดสรรให้และจัดให้นักเรียนยืมเรียนครบทุกคน ครบทุกรายวิชาโดยใช้วิธีให้ยืมเป็นรายภาคเรียน ซึ่งวิธีการนี้สอดคล้องกับแนวทางการดำเนินงานตามโครงการปรับปรุงโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กที่ได้จัดสรรงบประมาณในการจัดซื้อหนังสือ ให้นักเรียนยืมเรียนแต่ไม่เพียงพอทางโรงเรียนจึงได้มีการรับบริจาคเพิ่มเติมนับว่าเป็นวิธีการที่ดี ส่วนวิธีการให้นักเรียนยืมหนังสือเรียนครบทุกคน ครบทุกรายวิชาเป็นการส่งเสริมคุณภาพการเรียนของนักเรียนได้ดียิ่งขึ้น เพราะหนังสือนับได้ว่าเป็นสื่อการเรียนการสอนอย่างหนึ่งที่สำคัญ

สำหรับปัญหาด้านการจัดหาหนังสือให้นักเรียนยืมเรียน จากผลการวิจัยพบว่าหนังสือชำรุด สูญหายเป็นจำนวนมาก ซึ่งมีสาเหตุมาจากนักเรียนยืมหนังสือไปต่างคิดว่าไม่ใช่เป็นของตนเอง จึงไม่ได้ดูแลรักษาให้อยู่ในสภาพดีเท่าที่ควร ประกอบกับคุณภาพของกระดาษที่ใช้พิมพ์หนังสือไม่ดีพอ และนิสัยขาดความรับผิดชอบของนักเรียน จึงทำให้หนังสือชำรุด และสูญหายไป ดังนั้นการที่โรงเรียนมีมาตรการในการให้นักเรียนยืมหนังสือ เช่น ให้ซ่อมแซมเมื่อหนังสือชำรุดหรือให้นักเรียนจ่ายเงินชดเชยเมื่อทำหนังสือหาย จึงเป็นวิธีการที่ดีที่จะรักษาหนังสือให้มิใช่ได้มากที่สุด นอกจากนี้ยังมีปัญหาที่บางรายวิชาที่มีการเปลี่ยนแปลงบ่อยครั้งทำให้โรงเรียนไม่มีงบประมาณในการจัดซื้อเพิ่มเติม ซึ่งโรงเรียนส่วนใหญ่ใช้วิธีหารายได้และรับบริจาคจากบุคคลหรือหน่วยงานอื่น

6. ด้านการจัดโรงเรียนตามแผนเต็มรูป จากผลการวิจัยพบว่าผู้บริหารโรงเรียนและครู-อาจารย์ที่เป็นกรรมการฯ ได้มีการดำเนินงานที่ตรงกันในหลายด้าน กล่าวคือ โรงเรียนส่วนใหญ่จัดแผนการเรียนเป็น 2 แผน ได้แก่ แผนวิชาคณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ คหกรรม และแผนวิชาคณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ เกษตร เพราะเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กที่มีครู-อาจารย์และนักเรียนในจำนวนจำกัดไม่สามารถเปิดแผนการเรียนได้มากกว่านี้ และแผนการเรียนที่เปิดสอนส่วนใหญ่ก็ไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลง ซึ่งในสภาพความเป็นจริงแล้ว การจัดแผนการเรียนนั้นควรจัดแผนการเรียนให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นมากที่สุด ดังที่อมรา สวัสดิ์เสวี (2525 : 51) กล่าวไว้ว่า "เนื่องด้วยหลักสูตรกว้างนี้มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้

ทั้งวิชาสามัญและวิชาอาชีพที่เหมาะสมกับวัย ความสามารถ ความสนใจ และความถนัดของแต่ละบุคคล ดังนั้นในโครงสร้างของหลักสูตรจึงจัดให้มีกลุ่มวิชาการงานและอาชีพไว้สำหรับ เป็นวิชาบังคับและวิชาเลือก ซึ่งโรงเรียนสามารถจัดแผนการเรียนวิชาอาชีพที่สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น สามารถจะเลือกเรียนได้ตามความถนัดและความสนใจของแต่ละบุคคล" อย่างไรก็ตามการจัดแผนการเรียนนั้นต้องอาศัยทรัพยากรทางการศึกษาอันได้แก่ วัสดุ อุปกรณ์ การสอนอย่างเพียงพอด้วย

การดำเนินงานของโรงเรียนในการจัดโรงเรียนตามแผนเต็มรูป จากผลการวิจัยพบปัญหาว่าไม่สามารถเปิดรับนักเรียนได้ครบตามแผนที่กรมสามัญศึกษากำหนด อันเป็นผลมาจากปัญหาที่ผู้ปกครองไม่นิยมส่งบุตรหลานเข้าเรียนต่อ และบางส่วนนิยมส่งบุตรหลานไปเรียนต่อในโรงเรียนมัธยมขนาดใหญ่ในเมืองมากกว่า จึงทำให้จำนวนนักเรียนที่โรงเรียนนั้นมีจำนวนนักเรียนน้อยลง และมีปัญหาอีกประการหนึ่งก็คือครู-อาจารย์ในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ทำการสอนไม่ตรงตามรายวิชาที่เรียนมาหรือสอนมารายวิชาเกินไป ปัญหาดังกล่าวนี้เป็นผลกระทบมาจากปัญหาที่ว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ขาดแคลนครู-อาจารย์ สายวิชาอาชีพ โรงเรียนจึงแก้ปัญหาโดยให้ครู-อาจารย์สายวิชาอื่น ๆ สอนแทนเท่าที่จะทำได้ จึงทำให้ครู-อาจารย์ได้สอนในรายวิชาที่ตนไม่ถนัด และในขณะเดียวกันต้องสอนวิชาประจำของตนด้วย จึงทำให้มีการสอนมารายวิชาเกินไป ซึ่งผลการวิจัยในชั้นนี้ มีความสอดคล้องกับผลวิจัยของกรมสามัญศึกษา (2521 : 25) ที่พบว่า ปัญหาด้านวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ประการหนึ่งคือ "จำนวนครูมีน้อย ต้องสอนคนละหลายวิชา บางวิชาไม่ถนัดทำให้การเรียนการสอนไม่มีประสิทธิภาพ"

7. การดำเนินงานของโรงเรียนในด้านการจัดแผนการเรียนและการบริหารหลักสูตร จากผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนและครู-อาจารย์ที่เป็นกรรมการฯ ได้มีการสำรวจความต้องการในด้านวิชาชีพท้องถิ่นก่อนสำรวจความพร้อมของโรงเรียนและสำรวจความสนใจความถนัดของนักเรียนตามลำดับ แต่โรงเรียนส่วนใหญ่ได้จัดแผนการเรียนวิชาอาชีพตามความพร้อมของโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยเกี่ยวกับการจัดแผนการเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา (อ้างถึงในสำนักงานคณะกรรมการการ

ศึกษาแห่งชาติ, 2530: 17) ว่า "ไม่มีโรงเรียนใดเปิดสอนวิชาเลือก โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนเลือกเรียนโดยเสรีเลย แต่ใช้วิธีเปิดสอนวิชาเลือกโดยจัดเป็นแผนการเรียนสำเร็จเอาไว้ให้นักเรียนสมัครเข้าเรียนตาม แผนการเรียนที่จัดไว้" แสดงว่าโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กไม่ได้เปิดสอนแผนการเรียนวิชาอาชีพอย่างกว้างขวาง ซึ่งอาจจะเป็นเพราะมีข้อจำกัดในด้านต่าง ๆ เช่น จำนวนนักเรียนไม่มากพอที่จะแบ่งให้หลายกลุ่ม จำนวนครู-อาจารย์มีจำกัดตลอดจนอาคารสถานที่ อุปกรณ์และงบประมาณมีจำกัด (อมรา สวัสดิ์เสวี, 2525: 52) จึงทำให้การบริหารหลักสูตรเป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้การจัดการศึกษาให้มีคุณภาพนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับคุณภาพของบุคลากร วัสดุและอุปกรณ์ต่าง ๆ ด้วย ซึ่งตรงกับข้อค้นพบของกระทรวงศึกษาธิการ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2521: คำนำ) ว่า "คุณภาพของการศึกษาย่อมขึ้นอยู่กับคุณภาพของบุคลากร และวัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการเรียนการสอนวิชาอาชีพทุกแขนง ย่อมต้องมีครู-อาจารย์ เครื่องมือและอุปกรณ์อย่างพร้อมมูล

8. ด้านการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นและความสัมพันธ์กับชุมชน จากผลการวิจัยพบว่าผู้บริหารโรงเรียนและครู-อาจารย์ที่เป็นกรรมการฯ ได้มีการนำทรัพยากรท้องถิ่นมาใช้ประกอบการเรียนการสอน แต่ส่วนใหญ่ยังไม่ได้มีการเชิญวิทยากรท้องถิ่นมาช่วยฝึกทักษะด้านวิชาชีพให้นักเรียนและยังไม่ได้มีการส่งนักเรียนไปฝึกทักษะทางวิชาชีพในสถานประกอบการเท่าที่ควร ทั้ง ๆ ที่แผนการเรียนวิชาอาชีพ จะต้องมีการฝึกทักษะให้เกิดความชำนาญทางด้านวิชาชีพเป็นอย่างดี ดังที่ อารี ไชยราช (2523: 16) เสนอแนวคิดไว้ว่า "เกี่ยวกับการศึกษาวิชาชีพในระดับมัธยมศึกษา นั้น มุ่งฝึกให้ผู้เรียนมีประสบการณ์มีความรู้ ความชำนาญที่สามารถนำไปปฏิบัติและประกอบอาชีพได้จริงอย่างหนึ่ง หรือเพื่อให้รู้แนวทางที่จะศึกษาเพิ่มเติมตามความถนัดและความสนใจของแต่ละบุคคล" อย่างไรก็ตามการวิจัยครั้งนี้ พบว่า มีบางโรงเรียนได้มีการเชิญวิทยากรท้องถิ่นมาช่วยฝึกทักษะทางด้านช่างอุตสาหกรรม เกษตรกรรม และช่างไฟฟ้า และยังมี การส่งนักเรียน ไปฝึกทักษะที่สถานฟาร์มข้าวแบบผสมผสานและแหล่งเพาะชำ สำหรับด้านบริการชุมชนนั้น โรงเรียนส่วนใหญ่ได้บริการซ่อมแซม วัสดุ ครุภัณฑ์ต่าง ๆ ให้แก่ชุมชนและออกไปพัฒนาชุมชน นับว่าเป็นวิธีการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และเป็น การดำเนินงานตามนโยบายของโรงเรียนในด้านบริการชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยของ กิตติโชค ห้อยยี่ภู่ (2527: 80) ที่ว่า "ครู-อาจารย์ ภารโรงของโรงเรียนช่วยเหลืองานของประชาชนและชุมชนโดยการช่วยต่อไฟ ซ่อมอุปกรณ์ไฟฟ้า เขียนตัวหนังสือ คัดโคม จัด

ดอกไม้ และนางวงดนตรี วงดุริยางค์ของโรงเรียนไปร่วมงานของประชาชนและชุมชน" นอกจากนี้โรงเรียนส่วนใหญ่ยังได้ให้ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือโรงเรียนโดยการให้ทุนแก่นักเรียนและการบริจาคอุปกรณ์การเรียนการสอนตามลำดับ ซึ่งวิธีการสอดคล้องกับแนวความคิดของ ภิญญู สาทร (2526: 315) ที่ว่า "ควรสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามาช่วยเหลือกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนทั้งในด้านการเงิน วัสดุ แรงงานและกำลังใจ ตลอดจนให้ประชาชนมีความเข้าใจในความสำคัญของการศึกษา"

แต่การดำเนินงานของโรงเรียนในด้านการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นและความสัมพันธ์กับชุมชน จากผลการวิจัยก็ยังพบว่า มีปัญหาที่ชุมชนมีวิทยากรด้านวิชาชีพน้อย และไม่ค่อยมีสถานประกอบการด้านอาชีพสำหรับให้นักเรียนได้ฝึกทักษะ ซึ่งนับว่าเป็นปัญหาที่สำคัญยิ่ง เพราะได้กล่าวมาแล้วว่าการจัดการเรียนการสอนวิชาอาชีพนั้นโรงเรียนต้องจัดหาแหล่งวิทยากร สถานประกอบการ และสถานประกอบการอาชีพอิสระในท้องถิ่นเป็นแหล่งฝึกหัดทักษะทางวิชาชีพให้นักเรียน อันเป็นวิธีการส่งเสริมให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะวิชาอาชีพได้ดีที่สุด แต่ปรากฏว่าโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กประสบปัญหาการขาดแคลนแหล่งวิทยากรและสถานประกอบการดังกล่าว ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ อารี ไชยราช (2523: 103) ที่พบว่า "โรงเรียนใช้ แหล่งอาชีพในชุมชนให้เป็นประโยชน์ต่อการฝึกอาชีพน้อยมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสภาพของท้องถิ่นมีสถานประกอบการจำนวนจำกัดนั่นเอง" และเท่าที่มีอยู่ก็ไม่ค่อยได้รับความร่วมมือเท่าที่ควร อาจเป็นเพราะขาดการประสานงานที่กระหว่างโรงเรียนกับสถานประกอบการดังกล่าว อีกประการหนึ่งคือครู-อาจารย์ไม่สามารถสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับชุมชน จึงทำให้ได้รับความร่วมมือน้อย (จารุวรรณ วัฒนกุล, 2526 : 109)

10. การดำเนินงานของโรงเรียนตามความคิดเห็นของครู-อาจารย์ที่ทำหน้าที่ปฏิบัติการสอน ซึ่งจากผลการวิจัยพบว่า ปัญหาในการดำเนินงานของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก มีความสอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครู-อาจารย์ที่เป็นกรรมการฯ ในทุก ๆ ด้าน ยกเว้นด้านการจัด หนังสือให้นักเรียนยืมเรียน ครู-อาจารย์ที่ทำหน้าที่ปฏิบัติการสอน มีความคิดเห็นที่แตกต่างที่ว่า ปัญหาเกี่ยวกับงบประมาณของโรงเรียนมีจำกัดในการที่จะจัดซื้อ และซ่อมแซม หนังสือที่ชำรุดหรือสูญหายไปนั้น กรมสามัญศึกษาควรมีการจัดสรรงบประมาณสำหรับจัดซื้อ และซ่อมแซมหนังสือไว้ส่วนหนึ่งด้วย เพื่อเป็นการบำรุงรักษาหนังสือเรียนให้มีเพียงพอสำหรับบริการให้นักเรียนต่อ ๆ ไป

11. ผลจากการวิเคราะห์เอกสาร ในการดำเนินงานของกรมสามัญศึกษา พบว่า กรมสามัญศึกษาได้จัดทำโครงการปรับปรุงโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก โดยบรรจุไว้ในแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 5 (พ.ศ.2525-2529) ของกรมสามัญศึกษา การดำเนินงานนั้น ได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการเป็น 2 คณะคือ คณะกรรมการอำนวยการและคณะกรรมการดำเนินงาน ซึ่งก่อนการดำเนินงานตามโครงการ กรมสามัญศึกษาได้มีการเชิญผู้บริหารโรงเรียนมาประชุมสัมมนา เพื่อหาแนวทางปฏิบัติและในระหว่างการดำเนินงานตามโครงการ กรมสามัญศึกษาได้มีการประชุมผู้บริหารโรงเรียนเพื่อทำความเข้าใจในการดำเนินงานตามโครงการ อีกด้วย ซึ่งแนวทางในการดำเนินงานตามโครงการนี้สอดคล้องกับแนวความคิดของ อนันต์ เกตุวงศ์ (2526 : 69) ในชั้นปฏิบัติตามแผนที่ว่า "การจัดเตรียมบุคคลผู้ปฏิบัติตามแผนและการกำหนดมอบหมายความรับผิดชอบ หัวหน้าผู้รับผิดชอบในการดำเนินการตามแผน อาจต้องมีคณะบุคคลหรือคณะกรรมการ เพื่อทำหน้าที่ช่วยในการดำเนินการตามแผน หรือการจัดทำแผนดำเนินงาน ในองค์การที่มีตัวบุคคลทั้งในสายบังคับบัญชาและผู้ช่วยด้านต่าง ๆ อยู่แล้ว หัวหน้าผู้ดำเนินการตามแผนสามารถใช้บุคคลที่มีอยู่ได้เลยโดยการมอบหมายงานและความรับผิดชอบที่เกี่ยวข้องให้ และอาจมีการตั้งคณะกรรมการและ หน่วยงานเพื่อช่วยอีกส่วนหนึ่งก็ได้หากจำเป็น" นอกจากนี้ยังได้มีการจัดสรรงบประมาณ วัสดุ ครุภัณฑ์ บุคลากรและอุปกรณ์การศึกษา ตลอดจนอาคารสถานที่ให้แก่โรงเรียนในโครงการ และยังได้ทำโครงการขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศเพื่อให้ผู้บริหารโรงเรียนได้ไปศึกษา อบรม ในต่างประเทศและได้มีการจัดทำโครงการผลิตสื่อการเรียนสำเร็จรูป เพื่อสนับสนุนการเรียนการสอน จัดทำโครงการระดมทรัพยากรจากภาคเอกชนเพื่อช่วยเหลือนักเรียนที่ยากจน จัดทำเอกสารเพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติให้แก่ครูในโครงการ ในการดำเนินงานดังกล่าวทั้งหมดได้มีการติดตามประเมินผลโครงการอยู่เสมอ ซึ่งจะเห็นได้ว่าการดำเนินงานของกรมสามัญศึกษาได้ดำเนินงานตามขั้นตอนตามระบบแผนงานและโครงการ ดังเช่นที่ ประพิศ นามกร (2524 : 46-47) กล่าวถึงระบบแผนงาน และโครงการไว้ว่า "มีการเตรียมการสำหรับโครงการ โดยกำหนดหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการในรูปคณะกรรมการ กำหนดแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน จัดทำโครงการย่อย เพื่อสนับสนุนโครงการใหญ่ มีการจัดระบบข้อมูลโดยทำเอกสารแนวปฏิบัติต่อจากนั้นเป็นการนำโครงการไปปฏิบัติ ตามแนวทางการดำเนินงานของโครงการและได้มีการติดตามและประเมินผล อันเป็นการตรวจสอบและประเมินการปฏิบัติงานตามโครงการ"

อย่างไรก็ตามผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารได้พบปัญหาในการดำเนินงานตามโครงการ คือ ปัญหาการขาดแคลนบุคลากรที่จะไปสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ขาดบุคลากรด้านวิชาชีพ ขาดแคลนงบประมาณในการดำเนินการด้านต่าง ๆ อันเป็นผลให้โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กไม่ได้รับการปรับปรุงตามโครงการเท่าที่ควร ตลอดจนปัญหาค่านาธาธาฐานโลก ซึ่งจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้มีความสอดคล้องกับปัญหาที่ผู้บริหารโรงเรียน ครู-อาจารย์ที่เป็นกรรมการคัดเลือกนักเรียนยากจนเพื่อยกเว้นเงินบำรุงการศึกษาและครู-อาจารย์ที่ทำหน้าที่ปฏิบัติการสอน ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ในตอนแรกทุกประการ และทั้งนี้มีความสอดคล้องกับความคิดเห็นของ ฮิลตัน (1949 : 10-13) ที่ได้กล่าวถึงปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาโรงเรียนในชนบทคือ ขาดแคลนงบประมาณ เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก เป็นโรงเรียนที่ไม่สามารถดึงดูดและยึดเหนี่ยวครูที่มีคุณภาพไว้ ดังนั้น สาเหตุของปัญหาก็น่าจะเป็นสาเหตุเดียวกันกับที่ได้กล่าวอ้างอิงมาแล้วเช่นกัน จึงเป็นที่น่าสังเกตได้ว่า ประชากรทุกกลุ่มที่ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ตรงกันทุก ๆ ด้าน

12. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารในการดำเนินงานของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก พบว่า โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กได้มีการปฏิบัติ ดังนี้ คือ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการแนะแนวออกไปรณรงค์ให้นักเรียนเรียนต่อมากขึ้น มีการจัดทำเอกสารแนะแนวการเข้าเรียนต่อ จัดทำเอกสารเผยแพร่ผลงานของนักเรียน มีการแต่งตั้งคณะกรรมการในการพิจารณาคัดเลือกนักเรียนเพื่อยกเว้นเงินบำรุงการศึกษา และมีการจัดทำโครงการอาหารกลางวันให้นักเรียน การดำเนินงานของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ดังกล่าว มีขั้นตอนการดำเนินงานที่ตรงกับการดำเนินงานของกรมสามัญศึกษา ที่ได้กำหนดเป็นแนวทางปฏิบัติไว้อย่างชัดเจน

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

การวิจัยครั้งนี้มีข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ดังต่อไปนี้

1. กรมสามัญศึกษาควรกำหนดแนวทางในการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานตามโครงการปรับปรุงโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ได้แก่ กองการมัธยมศึกษา หน่วยงานพิเศษและกองแผนงาน เพื่อจะได้มีการติดตามและรายงานผลการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้ให้มีการกำหนดระยะเวลาในการรายงานผลการดำเนินงานที่แน่นอน

2. เพื่อความสะดวกและรวดเร็วในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ เช่น การจัดสรรวัสดุ ทรัพย์สินและอุปกรณ์การศึกษาที่จะจัดส่งไปให้โรงเรียนให้ทันเปิดภาคเรียน กรมสามัญศึกษาควรมีการคัดทอนขั้นตอนการดำเนินงานให้สั้นลง
3. ในกรณีที่ขาดแคลนครู-อาจารย์โดยเฉพาะครู-อาจารย์ที่สอนวิชาอาชีพในโรงเรียนมัธยมศึกษาระดับตำบล กรมสามัญศึกษาควรมีมาตรการและแนวทางที่จะจูงใจให้บุคลากรหรือครู-อาจารย์ได้มีแรงจูงใจ ขวัญและกำลังใจที่จะไปปฏิบัติการสอนในโรงเรียนนั้น ๆ โดยจัดสวัสดิการด้านที่พักอาศัยให้มีความสะดวก ความปลอดภัยและมีการบำเหน็จความดีความชอบแก่ครู-อาจารย์เป็นกรณีพิเศษ
4. เพื่อเป็นการสร้างขวัญกำลังใจแก่ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กที่อยู่ในชนบท กรมสามัญศึกษาควรมีเกณฑ์การพิจารณาเลื่อนตำแหน่งผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กให้สูงขึ้นใหม่โดยพิจารณาจากความยากลำบากในการที่จะพัฒนาโรงเรียนในชนบทมากกว่าที่จะยึดเกณฑ์การเลื่อนตำแหน่งที่สูงขึ้นจากปริมาณจำนวนนักเรียนและปริมาณด้านอาคารสถานที่
5. กรมสามัญศึกษาไม่ควรจะให้มีการย้ายผู้บริหารโรงเรียนที่อยู่ในโครงการปรับปรุงโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กหรือโครงการที่สำคัญไปยังโรงเรียนอื่นก่อนสิ้นสุดโครงการ เมื่อผู้บริหารโรงเรียนเหล่านั้นเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถที่จะบริหารและพัฒนาโรงเรียนนั้น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
6. กรมสามัญศึกษาควรกำหนดนโยบายและมีมาตรการที่ชัดเจนในอันที่จะให้โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ในจังหวัดนั้น ๆ ได้มีบทบาทและหน้าที่ที่จะต้องช่วยเหลือ เกื้อกูลแก่โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ทั้งในด้านวิชาการและทรัพยากร
7. กรมสามัญศึกษาควรกำหนดเป็นนโยบายและแนวปฏิบัติที่จะส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้บริหารโรงเรียนและครู-อาจารย์ในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กได้สร้างความเชื่อมั่นและศรัทธาให้แก่ชุมชนและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในอนาคต

การทำวิจัยครั้งต่อไปควรมีเรื่องที่จะได้มีการทำวิจัยเกี่ยวกับโครงการปรับปรุงโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กของกรมสามัญศึกษาหลายเรื่อง ซึ่งผู้วิจัยขอเสนอแนะไว้ดังนี้

1. การศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการทำงานตามโครงการปรับปรุงโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กของกรมสามัญศึกษา
2. การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการทำงานของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กที่มีผลงานดีเด่น
3. การศึกษาความต้องการของผู้ปกครองนักเรียนเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่อประกอบอาชีพและความต้องการของนักเรียนในการเข้าศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษาขนาดเล็กสังกัดกรมสามัญศึกษา